

dr. Ott István

**A SZERZŐI JOGOK HAZAI BÜNTETŐJOGI
VÉDELME A FÁJLCSERÉLŐ RENDSZEREK
KÖRÉBEN**

Tézisek

Témavezető: Dr. Vókó György DSc

A kézirat lezárva: 2012. augusztus 15.

**Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar
Doktori Iskola**

Budapest, 2012.

I.

Az értekezés tárgya, témafelvetés

A téma jelentőségét és aktualitást az a tény adja, hogy a szerzői jogi oltalom alatt álló alkotások internetről történő letöltése, illetőleg a fájlcsere-élő rendszerek használata napjainkra társadalmi tömegjelenséggé nőtte ki magát. A társadalmi tömegjelenséggé válás elsődleges okát abban a fogyasztói igényben kell keresnünk, ami a szerzői jogi oltalom alatt álló alkotások díjmentes megszerzésében nyilvánul meg. Az egyes szerzői jogi oltalom alatt álló alkotások puszta letöltése adott esetben a szerzői jogi törvényben meghatározott szabad felhasználás körébe tartozhat, s így engedély és díjmentes. Az aktuálisan működő fájlcsere-élő rendszerek ugyanakkor technológiai sajátosságaik folytán szinte kivétel nélkül olyan elv alapján működnek, amely a letöltéssel egyidejűleg megvalósuló hozzáférhetővé tételt nélkülözhetetlenné teszi. A szerzői jogi oltalom alatt álló alkotásokat érintő fájlcsere-élő komplexitásában vizsgálva azt kell mondanunk, hogy az jó eséllyel minden esetben büntetőjogi keretek között értelmezhető, tekintettel arra, hogy a szerzői jogi törvényben meghatározott jogokat sért és – a többszörözés, illetőleg az egyedi lehívásra történő hozzáférhetővé tétel kapcsán fizetendő jogdíjak elmaradása folytán – szinte kivétel nélkül vagyoni hátrány okozásával jár.

A vonatkozó büntetőjogi szabályozás kritikája illetőleg megoldási javaslatok keresése elodázhatatlan szükségességgel merül fel, különös tekintettel arra, hogy a fentiekben említett büntetőjogi szempontból releváns tömegjelenség jogkövetkezmények nélküli túrése szöges ellentétben áll az állam büntetőjogi igényének érvényesítésére vonatkozó kötelezettséggel. Másként fogalmazva: nem fogadható el jogszerűként a büntető törvénybe ütköző magatartás pusztán azon az alapon, hogy rendkívüli gyakorisága miatt következetes üldözése társadalmi zavarokhoz vezetne. Ez utóbbi felvetést alátámasztandó rendkívül fontos szem előtt tartanunk azt, hogy a fájlcsere nem pusztán tömegjelenség, hanem olyan tömegjelenség, amelyhez szinte semmiféle helytelenítő értékítélet nem párosul a társadalom tagjai részéről. A fájlcsere inkább divatos csíny, mintsem büntetendő és erkölcsileg elítélendő cselekmény.

Tudomásul kell vennünk azt is, hogy a technikai és társadalmi fejlődés egyértelműen az internet-használat mérhetetlen növekedésének irányába mutat, minek következtében a tárgyalt esetkör vizsgálata és az annak körében felmerülő problémák megoldása egyre fokozottabb igénnyel jelentkezik és fog jelentkezni a jövőben.

Könnyen belátható, hogy a hazai fájlcsere- és más hasonló rendszerek valamennyi tagja ellen nem indítható büntetőeljárás. Ez a következetes büntetőjogi jogérvényesítés egyrésztől kivitelezhetetlen, másrésztől – a cselekmény adott esetben csekély társadalomra veszélyességére figyelemmel – nagy valószínűséggel komoly társadalmi felháborodást váltana ki. A következetes büntetőjogi jogérvényesítés a napjainkra kialakult egyértelmű gyakorlat szerint sem a jogalkalmazóknak, sem a bűncselekmények sértettjeinek nem célja és nem érdeke. Ez a tény okkal valószínűsíti, hogy a megoldást a hatályos büntetőjogi szabályok módosításában kell keresnünk. Ennek során rendkívül fontos szem előtt tartanunk azt az antagonisztikusnak látszó ellentétet, amely a szerzői jogi jogosultak és a felhasználók érdekei, illetőleg a két csoport jogai között mutatkozik. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a tanulmány el kívánna távolodni a téma büntetőjogi szempontú megközelítésétől. A feladat a gyakorlatban alkalmazható jogi megoldások keresése, amelyek kellő egyensúlyt teremtenek a társadalmi igények és a következetes jogalkalmazás követelménye között. A jelenlegi szabályok mellett ugyanis a törvényrontó szokás kialakulása elkerülhetetlennek látszik.

II.

A kutatás módszertana

Az értekezés csupán érintőlegesen és felsorolás szintjén foglalkozik a téma szempontjából releváns nemzetközi szabályzókkal. Ennek oka egyrészt, hogy a cél kifejezetten és kizárólagosan a hazai szabályozás vizsgálata volt, másrészt, hogy a nemzetközi általános szabályoknak egyébiránt mindenben maradéktalanul megfelelő hazai szabályozás problémáinak feltárásához és a megoldási javaslatok kimunkálásához a külföldi szabályrendszerek részletes ismertetése szükségtelen.

Elvi kiindulópontként határozható meg, hogy a fájlcsereben megnyilvánuló cselekmény vizsgálata nem szorítkozhat pusztán a büntetőjogi szabályokra, annak ki kell terjednie a szerzői jogi törvény rendelkezéseire is. Ennek jegyében az értekezés tételesen felsorolja és elemzi a szerzői jogi törvényben meghatározott vagyoni és személyhez fűződő jogokat. Ezek közül is kiemelt figyelmet fordít a vagyoni jogokra, hiszen a téma szempontjából releváns bűncselekmény megvalósulásának előfeltétele – a jogtalan haszonszerzési célzat mellett – a vagyoni hátrány okozása, márpedig vagyoni hátrány ezen jogok sérelme kapcsán áll elő. A vagyoni jogok közül további kiemelésre tart számot a többszörözés és az egyedi lehívásra történő hozzáférhetővé tétel kizárólagos joga. Ezek ugyanis azon – a jogosult engedélyéhez kötött és főszabályként jogdíjfizetési kötelezettséggel járó – jogosultságok, amelyeket a fájlcsere részét képező letöltés (többszörözés) illetőleg feltöltés (egyedi lehívásra történő hozzáférhetővé tétel) alapjaiban érint, illetőleg sért.

A tárgyalt bűncselekménnyel leginkább érintett kizárólagos szerzői jogok legjelentősebb korlátját a szabad felhasználás esetei képezik, amelyek nem kötöttek a szerző engedélyéhez és jogdíjfizetési kötelezettség sem társul hozzájuk. Erre figyelemmel a tanulmány részletesen elemzi a szerzői jogi törvény vonatkozó rendelkezéseit, szem előtt tartva a Btk. 329/A. § kerettényállási jellegét, illetőleg azt a tényt, hogy szerzői jogsértés hiányában büntetőjogi felelősség megállapítására nem kerülhet sor. A vizsgálat a szabad felhasználás kontinentális jogrendszerekben illetőleg az USA-ban kialakult gyakorlatára is kitér.

A tanulmány átfogó képet ad a szerzői jogsértés polgári- illetve büntetőjogi jogkövetkezményeiről, külön fejezetet szentelve a büntetőjogi szankciórendszer kialakulásának, illetve a hatályos büntetőjogi szabályok részletes ismertetésének. A jogtörténeti előzmények jól vázolják a téma egyre növekvő aktualitásának meredeken emelkedő ívét, a hatályos szabályok ismertetése során pedig felszínre kerülnek azon jogértelmezési és jogalkalmazási problémák amelyekre a tanulmány megoldásokat keres és - a szerző reményei szerint – talál.

A büntetőjogi szabályrendszer kritikájának elengedhetetlen előfeltétele azon technikai rendszer alapvető jellemzőinek ismertetése, amelynek felhasználásával az adott esetben tényállásszerű magatartás véghezvitele történik. A fájlcsere egyes generációinak ismertetése lehetőséget ad, a fejlődési fokozatokhoz kapcsolható sajátos jogalkalmazási kérdések felvetésére és megtárgyalására. Látnunk kell, hogy a rendszerek fejlődésének egyik alapvető motivációját az törekvés adja, hogy a kétes jogszerűségű cselekményt a büntetőjogi értékelhetőség körén kívül rekesszék. A fejlődés egyértelműen a decentralizáció irányába hat, ami nem csak a hatékonyság – s így a potenciálisan elkövetett bűncselekmények jelentőségének – számottevő növelésével, de az egyébként is tetten érhető látencia jelentős fokozódásával jár. A fájlcsere legalitásának hangoztatása az egyes generációk kapcsán más és más érvrendszeren alapult, amelyek azonban sorra könnyűnek találtattak a jogalkalmazói mérlegen.

Bár – mint azt a tanulmány hangsúlyozni törekszik, - a fájlcsere rendszerek büntetőjogi szempontú megítélése a komplex cselekmény átfogó vizsgálatán alapulhat, az egyes rész-cselekmények önmagukban történő elemzése nélkülözhetetlen. Ennek oka egyebek mellett az, hogy a két résztvevő – a fájlcsere rendszerek körén kívüli felhasználási formáknál – önállóan is előfordulhat, illetve előfordul. A le- illetve a felöltés a szerzői jogi szabályok rendszerében többszörözésként illetőleg egyedi lehívásra történő hozzáférhetővé tételként értelmezhetőek.

A többszörözés kapcsán rendkívül fontos szem előtt tartani, hogy ezen felhasználási formával a vonatkozó szerzői jogi szabályok értelmében nem kizárólag az érintett mű

egésze, de annak bármely azonosítható része is érintett lehet. Ez a körülmény alapjaiban rendíti meg a fájlcsere jogszerűsége mellett lándzsát törők azon védekezését, miszerint a felhasználás nem az egész művet, csupán annak önmagában értelmezhetetlen részletét, szeletét érinti. Az azonosíthatóság kérdése nyilvánvalóan nem vet fel problémát. Ha ugyanis a mű egyes, felhasználással érintett részei nem lennének azonosíthatóak, a felhasználók sem lennének abban a helyzetben, hogy az egyes szeleteket, illetve ily módon az egész művet megszerezzék.

A letöltésben megnyilvánuló többszörözés, mind felhasználási mód különös jelentőségét az a körülmény adja, hogy szemben a másik vizsgált felhasználási móddal (egyedi lehívásra történő hozzáférhetővé tétel) ennek kapcsán lehetőség mutatkozik a szabad felhasználáskénti értékelésre. Ebben a körben a felhasználás ingyenessége eleve kizárta teszi a vagyoni hátrány bekövetkezésének lehetőségét, s így – természetesen haszon szerzési célzat hiányában – bűncselekmény megállapítását is. Mint arra a tanulmány rávilágítani törekszik, a szabad felhasználáskénti elismerés legjelentősebb korlátja a Szerzői Jogi Szakértői Testület által kimunkált jogellenes forrás elmélet. Ennek lényege szerint a jogellenes forrásból történő másolatkészítés – egyedi lehívásra történő hozzáférhetővé tétel hiányában – pusztán a forrás jogellenességének okán, - a nemo plus iuris elv alapján - annak ellenére sem minősülhet jogszerűnek, hogy a szabad felhasználás kritériumrendszerének egyébként megfelel. A tanulmány ezen kijelentés általános érvényét és alkalmazhatóságát veszi kritikai vizsgálat alá, legnagyobb hiányosságaként megjelölve, hogy a szerzői jogi jogviszony valamennyi szegmensének kollektív tudati létezését feltételezi. A kritika ezen vonalának lényege szerint egyrésztől nem tartozik minden esetben az adott helyzetben elvárható gondosság körébe annak vizsgálata, hogy az interneten hozzáférhető, szerzői jogi oltalom alatt álló alkotás egyedi lehívásra történő hozzáférhetővé tételére a szerző engedélyével, vagy annak hiányában került-e sor, másrésztől ennek technikai feltételei sem adóttak. Mivel pedig a forrás jogszerűségének lehetősége nem zárható ki, az e vonatkozásban esetlegesen fennálló tévedés a szabad felhasználás feltételeinek egyébként megfelelő felhasználás szabad felhasználáskénti értékelését nem zárhatja ki.

Külön figyelmet szentel a tanulmány annak a ténynek, hogy az internetes műfelhasználások jogi feltételeit illetve következményeit illetően igen eltérő, gyakran egymással szöges ellentétben álló vélemények jelentek meg a hazai jogirodalomban. Így, ha még a forrás jogellenességének ismerete tekintetében fennálló tévedés kizárható is lenne, a jogellenes forrásból történő másolatkészítés egyértelmű jogellenességének ismerete már egyáltalán nem kezelhető evidenciaként.

Az egyedi elhívásra történő hozzáférhetővé tétel jogi megítélése lényegesen kevesebb jogalkalmazási probléma elé állítja a jogalkalmazót. Ez esetben ugyanis olyan felhasználási cselekményről beszélünk, ahol a szabad felhasználás lehetősége fel sem merül, a kizárólagos jog engedély és díjfizetés hiányában történő gyakorlása büntetőjogi felelősséget alapozhat meg. E körben is kitér a tanulmány arra, hogy az érintett mű egészben vagy szeletekben történő hozzáférhetővé tétele között a felhasználás jogi megítélése kapcsán semmiféle különbség nem határozható meg.

Az egyedi lehívásra történő hozzáférhetővé tétel kapcsán külön kiemelés érdemel, hogy ennek jogszerű gyakorlása nagy valószínűséggel egy csapásra megoldaná a fájlcsere-lőkkel összefüggésben kialakult vitás helyzetet. Amennyiben ugyanis a rendszer tagjai kivétel nélkül jogszerűen végeznék ezen felhasználási cselekményt, a jogellenességet eredményező másik magatartás, tehát a többszörözés jogszerű forrásból történne, így a szabad felhasználás körébe tartozhatna.

Mint arra a tanulmány következetesen rávilágítani törekszik, a fájlcsere büntetőjogi értékelése kizárólag a tevékenység komplex folyamatként való értékelésén alapulhat. Ennek oka, hogy az adott művet érintő többszörözés illetve egyedi lehívásra történő hozzáférhetővé tétel szinte kizárólag egyidejűleg, egymást előfeltételezve valósulnak meg a harmadik generációs fájlcsere-lő rendszerek működését alapjaiban meghatározó „tit-for-tat” elv szellemében. A komplexitás garanciája, hogy az elvtől eltérő felhasználás szinte kivétel nélkül a rendszer elérési lehetőségének elvesztését eredményezi.

A tanulmány a Szerzői Jogi Szakértői Testület SZJSZT 07/08/1. számú, illetőleg az Audiovizuális Művek Szerzői Jogait Védő Közcélú Alapítvány megbízása alapján készített 17/2006. számú szakértői véleményeit veszi górcső alá, annak szem előtt tartásával,

hogyan - bár kiváló szakmai felkészültségű testület magas szinten kimunkált véleményei iránymutatásul szolgálhatnak a büntető jogalkalmazó számára – a véleményekben kifejtettek nem határozhatják meg kizárólagos jelleggel a büntető jogalkalmazás irányvonalait.

A hazai jogirodalomban megjelenő vélemények ismertetése kapcsán igyekszik felhívni a dolgot a figyelmet arra a heterogenitásra, amely a vizsgált felhasználási formák társadalomra veszélyességét, illetve bűncselekményi jellegét illetően érhető tetten. Kérdéses, hogy mennyire lehet tisztában a jogban járatlan felhasználó a jogellenes forrásból történő másolatkészítés jogellenességével, ha annak tényét jogi szakemberek cáfolják meggyőző magabiztossággal.

A tanulmány külön fejezetben tér ki a számítógépi programalkotások egyes típusainak jogi szempontú bemutatására, illetőleg a szoftver fájlcsere rendszerben történő felhasználásának büntetőjogi értékelésére.

A tanulmány részletesen taglalja a Btk. 329/A. §-a körében értékelhető vagyoni hátrány megállapításának elméleti és gyakorlati szempontjait, külön figyelmet fordítva ennek során a Szerzői Jogi Szakértői Testület tárgybéli véleményeire, illetőleg a kialakult joggyakorlatra. Fontosnak tartja szem előtt tartani, hogy – mivel a fájlcsere rendszerek használata rendszerint nem az ugyancsak tényállási elemként meghatározott haszon szerzési célzat által motivált, - a vagyoni hátrány rendkívüli jelentőséggel bír a vizsgált cselekmények megítélése során. Ez lesz ugyanis az a tényező, amely az alapvetően magánjogi természetű szerzői jogsértést a büntetőjog dimenziójába vonja. A bűncselekménnyel okozott vagyoni hátrány kapcsán külön kiemelésre érdemes körülmény, hogy annak alsó határát a hatályos jogszabály nem határozza meg, így bármilyen csekély vagyoni hátrány okozása büntetőjog felelősséget alapozhat meg. Ezzel összefüggésben tér ki a tanulmány a cselekmény társadalomra veszélyességének utóbb részletesen tárgyalt problémakörére.

A szakértő alkalmazásával összefüggésben tárgyalt kérdések első sorban arra a korábban már ismertetett dogmatikai sajátosságra vezethetőek vissza, amely a kerettényállásban meghatározott elkövetési magatartás alapvetően magánjogi természetében gyöke-

reznek. A szakértő alkalmazása során elemi fontosságú, hogy a szakértő kizárólag hatáskörén belül, szakértelmet igénylő ténykérdésben nyilatkozzék. Ezen túlmenően – különösen a Szerzői Jogi Szakértői Testület tárgybeli véleményei kapcsán - rendkívül fontos szem előtt tartani, a Be. azon alapvető rendelkezését, amely szerint abban a kérdésben, hogy a terhelt követett-e el és milyen bűncselekményt, a bíróságot, az ügyészt, a nyomozó hatóságot nem köti a más eljárásban, így különösen a polgári, a szabálysértési vagy fegyelmi eljárásban hozott határozat, illetőleg az abban megállapított tényállás.

Az üreshordozó díj kérdéskörének részletes taglalását az a tény teszi indokolttá és szükségessé, hogy annak alapvető célja a művek magáncélú másolása folytán előálló vagyoni hátrány kiküszöbölése, illetőleg csökkentése. A kifejtettek szerint ezen jogdíj általános érvényű kiterjesztése valamennyi digitalizált adat tárolására alkalmas adathordozóra, - a vagyoni hátrány tényállási elemének hiányában - szintén nagy mértékben leegyszerűsíteni a fájlcsereelő rendszerek büntetőjogi megítélését.

III. A kutatás eredményeinek összefoglalása

A tanulmány statisztikai adatokat is alapul véve, illetve feldolgozva igyekszik képet adni a tárgyalt bűncselekménytípus körében tapasztalható igen nagy arányú látenciáról, továbbá a cselekmény társadalmi megítéléséről. E körben külön figyelmet fordít arra a tényre, hogy a szerzői jogi oltalom alatt álló alkotások jogellenes letöltése olyan megszokott és megtűrt magatartássá vált, amelyhez a társadalom részéről szinte semmiféle helytelenítő értékítélet nem társul. Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül, hogy ezen, nem kirívóan reinitens magatartásokhoz a hatályos törvény büntetőjogi következményeket fűz. A nagyfokú látencia egyes következménye annak az antagonisztikus ellentétnek, amely a cselekmény társadalmi és büntetőjogi megítélése között mutatkozik. A kialakult gyakorlat szerint ugyanis a jogalkalmazónak nem célja a tárgyalt bűncselekménytípus elkövetőinek következetes üldözése, amely - kivitelezése esetén – nagy valószínűséggel igen komoly társadalmi zavarokhoz vezetne.

A tanulmány a hazai jogirodalmi álláspontokat is elemezve vázolja fel az egyre kézzelfoghatóbban jelentkező jogalkalmazási problémákra kínálkozó megoldási javaslatokat. Ennek során külön hangsúlyt fektet arra, hogy a megoldás nem feltétlenül az elkövetési értékhatár-alapú dekriminalizáció, bár ez is nélkülözhetetlennek tűnő intézkedés. Elfogadhatatlannak látszik ugyanis, hogy míg az 50.000.- forintot meg nem haladó értékre elkövetett lopás szabálysértést valósít meg, addig a bármilyen csekély vagyoni hátrányt eredményező szerzői jogsértés szükségképpen bűncselekménynek minősül. E körben kiemelt figyelmet fordít a tanulmány a Büntető Törvénykönyv e vonatkozásban tervezett módosítására vonatkozó javaslatnak, számba véve a tervezett változtatások várható pozitív és negatív hatásait. Annyi minden biztonnal elmondható, hogy a jelenlegi szabályozási technika megváltoztatásának hiányában a hatékony büntetőjogi védelem és következetes jogalkalmazás pusztán illúzió.

Külön kiemelést érdemel az üres-kazetta jogdíj alkalmazási körének kiszélesítésére vonatkozó javaslat, amely – bár a vizsgált cselekménytípus maradéktalan jogszerűségét nem garantálná ugyan a hatályos jogszabályi környezetben, - a vagyoni hátrány annullá-

lásával lehetőséget teremtene arra, hogy a szerzői jogsértés - tényállási elem hiányában – kizárólag magánjogi jellegű jogkövetkezményeket vonjon maga után.

A szerző kutatása során megjelent publikációi:

A büntetőjogi felelősség önálló elbírálása és a bizonyítási teher kérdésköre a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének egyes eseteiben – *Ügyészek Lapja* 2008. évi 6. szám

Szakértői bizonyítás a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése miatt indult büntetőeljárásokban – *Ügyészek Lapja* 2009. különszám

A szerzői jog büntetőjogi védelmének egyes kérdései – *Rendészeti Szemle* 2009. évi 12. szám

Szakértői bizonyítás a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése miatt indult büntetőeljárásokban - *Ügyészségi Intranet* 2010. április

Társadalomra veszélyesség és látencia a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok sérelme kapcsán - *Ügyészségi Intranet* 2011. január